

FIATALOK MŰHELYE

A CSUKA ZOLTÁN MŰFORDÍTÓI MŰHELY ANYAGÁBÓL

HAZATÉRÉS MARESIBE

JOHANNES WEIDENHEIM

A maresi pályaudvar hosszú keskeny épület, Habsburgokat sejtető okkerre mázolja, rózsaszín szláv beütéssel. Kupolaformájú emeletnyi középrészében található az állomásfőnök szolgálati lakása. A kiugró szárnyrészben balról vannak a hivatalok, és jobbról a váróterem, és a háború után hozzáépítettek még egy részt, amely az érkezőnek idegen, mert az épület szimmetriáját őrizte meg emlékezetében, amely a múlt század utolsó harmadából való.

Mielőtt kiszállt, átölelte egy gyors pillantással, akárha kinyújtott karral az egész házat. A kocsi magaslatából alacsonynak tűnik, mint az egész vidék. Látja, hogy az eresz alatt, amely az egész homlokzat mentén kinyúlik az épületből, rácsos, lefelé szűkülő virágládák himbálóznak, amelyekben még mindig muskátli, viola és fukszia virágzik. És hogy a kicsit leeresztett négyszöget, apró helységnévvel a közepén, gondosan, frissen mázolták fehérre, „Maresi” balról cirill betűkkel, jobbról latin írásmóddal – az ő életében ez mindig így volt.

Északi irányból érkezett ide Budapestről, négy óra nyílegyenes út vonaton, kanyar nélkül, rázkódás nélkül. Röviddel Maresi előtt úgy állt a papírpohár a maradék kávéval a csapóasztalkán a fülke ablaka előtt, mint gyertyaláng a szélcsendben – ameddig föl nem dőlt. Most már tudta a férfi, megérkezett. Éppen Maresi előtt tesz meg, mint vonalzóval meghúzott vágány a vonalzóval meghúzott Pannon-síkságon egy kanyart, minden látható ok nélkül, soha senki sem tudta, miért, egy kanyart, mint egy holdsarló.

A mozdonyok kezdettől fogva füttyentenek a kanyar előtt. Valaha ez egy éles fütty volt, mintha a legendás haramiavezérek egyikének tüdejéből eredne, de akik nem is voltak legendák; Arany János a magyaroknál, Čaruga a szerbeknél, és aki ezt a füttyöt hallotta az éjszakában, legyen az földbirtokos vagy

zsandár, annak megfagyott a vér az ereiben, ezt a hajlított füttyöt a felfelé húzó rövid füttyentéssel, az elnémulás előtt. Ma ez egy dallamos mély kettőshang, mintha két erdei kürtből jönne, több rövid füttyező egymás után, és a mindenkor következő az előtte lévő hangból préselődik, messze, messze a távolba.

A Polonia Express a Balti-tengertől Varsón át, Belgrád irányába, le a Fekete-tengerig, mintha gólyalábakon járna, oly magasan fut. Kiszálláskor az ember a mélybe ugrik, és beszálláskor a nőknek fel kell emelniük a szoknyájukat, így volt ez Maresiben mindig, ma is így van. Mintha egy tenyéren feküdne minden, azonos magasságban futnak a vágányok, mint a peron, a síneken átlépni nem tilos.

Simon Lazar Messer a városának pályaudvara előtt áll, szemtől szemben vele, pontosan a középársznak által. És nem veszi észre, hogy emberek kiszállnak, és emberek beszállnak, hangosan, mintha még sohasem utaztak volna vonattal. Megérti a beszédüket, de nem hallja. És nem veszi észre, hogy a vonat a háta mögött ismét elindul. Végül egyedül marad az első és a második vágány között.

A feje felett lévő vasállvány tudatosítja benne, hogy ezt a területet közben villamosították. Még a gőzmozdonyok idejéből ismeri – olyan régóta nem volt itt. Az állomásfőnök, aki most tarkóra tolt piros sapkával visszamegy a házba, mégis ismerős. De mégsem ismerheti, legjobb esetben ő a fia valakinek, akit ismert. Nem, nem ismert, de akiben mégis megbízott. Mint az a néhány fiatalember is, akik fehér ingben a tető alatt a zöld vasúti rácsoknak támaszkodnak és figyelnek, noha a vonat indulása után nem maradt itt más, csak csend és üresség. Messer mindenkit felismerni vél. Világoskékén feszül a napos égbolt, csak a nap vet ide-oda egy-egy árnyékot. Egy óra múlva dél. Messer ott áll, és néz, és senki sem figyel rá. A pályaudvarépület mögött terül el egy egész város, innen nem látható. Amit a ház nem takar el, azt magas zöld növényzet borítja, jegenyék és platánfák, már fakó zöldek, itt már régóta nem esett. Messer a pályaudvar épületét gondolatban felépítette és helyreállította, a hely alaprajzára emlékezve. Mögötte csak földek vannak, minden más előtte terül el.

A poggyásza három táskából áll, egy hatalmas vállövesből és két kisebb fogantyúsból. Mindenki, aki most őt figyeli, ahogyan láthatólag határozatlanul áll a két vágány között, már ezekről a táskákról megismeri a külföldit. És talán még csodálkozik is, ahogy ez hirtelen felkapja a nagy táskát, a másik kettőt a földről felemeli, és céltudatosan, anélkül, hogy körülnézne, a keskeny átjáró felé indul, amelyik a ház jobb szárnyából kivezet a szabadba, a pályaudvartérre, ahol a macskaköves úton fiákerek állnak, legalább egy éjjel-nappal, néha még három is.

Útközben Messer tisztázza magával, hogy valószínűleg nincs már fiáker, hanem taxik, mint ahogy már gőzmozdonyok sem voltak. Nem, már nem voltak gőzmozdonyok, és fiákerok sem voltak, és többé nem kövezett út volt, hanem aszfalt. A majdnem fehér aszfalton, a pályaudvar előtt néhány autó állt, de egy taxi sem volt közöttük. Amennyire csak lehetett, mindenki behúzódott a kevéske árnyékba, amit néhány fiatal nyárfa vetett, de az árnyék lassan elfogyott, a nap már majdnem zeniten állt. A fogadó kertjében, szemben a bükkfák alatt, amelyek már akkor itt álltak, amikor a híres lövések Szarajevóban eldőrdültek, söröző férfiak ültek. Egy pillantással meg lehetett állapítani, hogy ki közülük az őslakos, és ki a telepes; a telepesek, akik a háború után a Crna Gorai-i hegyekből a németek helyére költöztek ide, üvegből itták a sört, az őslakosok korsóból, habosan, ahogy még a németektől tanulták, akik többé már nem voltak Maresiben. Tulajdonképpen déli csendben valahonnan tücsök-ciripelést kellett volna hallaniuk, de nem hallottak.

Messer csomagjával a tenyérnyi árnyékba szorult, és várt. Időnként balról a téren átgördült egy teherkocsi, óriási pótkocsival jobbra az átvevőállomáshoz, a pályaudvar mögé, ahonnan régebben a disznóvisítást lehetett hallani, hús-konzerveket szállítottak, tápot, cukrot és olajat a maresi gyárakból. Tompán hallatszott a rendezőpályaudvaron a tehervagonok ütközése, és közben egy rövid magas jelzőfüty, mint régen. A világosszürke porréteg a föld felett, finom mint a mandulaliszt, amelyet az ember csak akkor vesz észre, ha lebeg, majdnem félmagasságban gőzfátyolként húzódik minden kocsi után.

Messer várt még egy darabig, taxi mégse jött. Várakozása senkinek sem tűnt fel, itt mindenki várakozni látszott, a férfiak odaát a vendéglő kertjében ugyanúgy, mint az emberek, akik szétszóródva mentek a téren ráérősen. Először is, mondta magának, a német lépéseidről kell leszoknod. Fogta a csomagját, és visszament a pályaudvarra, a Kafanába, amelyet a jobb szárnyban építettek. Egy középkorú lomha asszony szolgált fel ott, felsőajka felett sötét pihe látszott, fekete hajú, kedves tekintetű nő. Az asztaloknál férfiak ültek, és bort ittak, vagy pálinkát vagy kávé, és mindegyikük dohányzott. Lomha testtartásukkal ellentétben állt élénk beszélgetésük. Messer a pulthoz lépett, és kávéért ásványvízzel. Ebben a pillanatban neki, az idegenből jött maresinek valami az eszébe jutott; tengernyi idő távolából emlékezett rá, hogy errefelé a kávé megrendelésénél oda szokták mondani, hogy egy közepeset, vagy egy édeset, vagy egy keserűt.

– Egy közepeset – finomított rendelésén, és akkor eszébe jutott, hogy mi a legismertebb ásványvíz neve, és egy pohár Knjaz Milošt, tette hozzá. A nő a háttérben darált kávé tette egy rézfíndzsába, meleg vizet öntött hozzá, és egy kanálka cukrot, és az egészet egy főzőlapon háromszor felforraltta. Messer a törökkávé az üledékkel együtt áttöltötte egy csészébe, a nő odaállt, és ránézett.

A kávézaccot a végén ki fogja kanalazni, és valamennyi ásványvízzel leöblíteni – ez biztosan jól tesz a gyomrának, ezt húszezer emlékéből tudta.

Már amíg a kávé a háttérben készült, a következő német mondatot fordította magában szerbre, hogy amint a nő a kávéját odaviszi, megkérdezza: „Elnézést, egy kérdést csak: van itt valahol taxi?” De még időben észrevette, hogy az emberek itt milyen fesztelenek egymással: a férfiak az asztaloknál az egész termet betöltő kiáltással rendelik italaikat, mindenki tegezi a másikat, a kocsmárosnőt Milevának szólítják: Mileva, hozz nekem egy sört; minden udvariaskodás nélkül, tisztán családiasan és nyíltan személyeskedőn.

Tehát amint Mileva odatette a kávéját, megkérdezte Messer:

– Van itt taxi?

– Vagy van, vagy nincs – felelte Mileva asszony, és komoly arcán egy halvány mosoly suhant át, és mivel nem volt semmi dolga, ott maradt a pultnál.

– Ha nincs más dolguk, a vasútállomásra is kijönnek.

Messer ezt nem tudta fölfogni.

– Hol lenne hát több dolguk, mint a vasútállomáson?

– A buszmegeállónál. Oda tömörülnek.

Hát, hát . . . régebben, amikor az egykori Orient Express még létezett, itt is megállt, még ha nem is volt senki, aki fel- vagy leszállt volna. Maresi akkor még falunak számított, mégis a régi szép k. u. k. időkből fennmaradt szokás volt az, hogy még a gyors is megállt ott egy perccskére. Egy azóta elfeledett magyar magnás, Orbász úr, a budapesti parlament tagja, ura a Maresitől északra levő birtokoknak, ahol talán még ma is áll a gabonaföldek és égerfák között a soktornyú Orbász-villa, az ólomkeretes tarka ablakaival, mint képviselőnek kijárt neki a gyorsvonal, és azok azóta ott is megállnak. Talán neki, a földek és emberek urának köszönhatték a festői hurkot, amelyet az egyhangú pusztában a vágány hirtelen leír, hogy lehetőleg ne Maresibe vezessen, hanem elvessen a messzeségben.

Messer akárhányszor a nőről a falra nézett, pillantása mindig Tito képével találkozott. Amikor Tito még nem marsall volt, hanem partizánvezér. Piros ötágú csillag volt a katonasapkáján a bal füle mögött, két meredek ránc az orrtöve fölött, és keskeny szemének szigorú pillantása.

– Hol van hát az a buszállomás?

– Ott, a temetőnél . . .

Most már világos volt, hogy a nő miért nem származhatott innen, nem is volt szükséges tovább nyomozni. Mint ahogy Bécsben nem lehet egyszerűen „kávét” rendelni minden további részletezés nélkül (ha az ember nem akar gyanútlan idegenként ott állni), Maresiben sem lehet egyszerűen temetőt mondani. Melyik temető? Maresiben öt volt. Bizonyosan az alsó, a téglaegető gödörnél . . . gyerekként ott rohangáltunk első, rongyból készített, spárgával

összeszorított focilabdánk után, bogáncsok és cickafarkak között. Lehetetlen ezzel a nővel erről beszélni, fogalma sincs róla. Ő volt itt az idegen, Messer a helybéli.

– Tudja, hogy hol van? – kérdezte Mileva ártatlanul.

– Itt születtem.

Ah, nézd csak! Volt benne valami az itteni délvidéki asszonyok keserűségéből, akik évszázadokon keresztül minden munkát elvégeztek, amíg a férjeik a Kafanában ültek. Ezzel ellentétben állt a lány női hangja, amivel most, kíváncsian és mégis teljesen egykedvűen álmélkodását kifejezi: Ah, nézd csak!

A nő egypár kérdését is meg kellett most már válaszolnia, és észrevette, hogy ezt tulajdonképpen kelletlenül teszi: azért jött haza, hogy valakinek számadást adjon? Hol él most, milyen ott, vajon látogatóba jött?

– Vannak itt még hozzátartozói? – kérdezte Mileva.

– Igen, a temetőben.

Messer érzése szerint kissé gyorsan, kissé meggondolatlanul érkezett a nő válasza: „Mit lehet itt tenni . . .” Nem frivolán mondta, egyáltalán nem, de egykedvű részvétlenséggel. Nem, ő nem tudott semmiről. Amellett ő is telepes volt, ugyanúgy mint Messer, csakhogy Messer már két évszázaddal ezelőtt az országba érkezett, amikor a maresi mocsarak még maláriától gőzölögtek, és a nő, Mileva csak tegnap, mikor közben a legszegényebb maresi asztalon is egy fazék hús gőzölgött. Ez a különbség már sok mindent lehetetlenné tett közöttük. Azonkívül is csak azért jött be, hogy taxi után érdeklődjön: Miért is nem adta le a poggyászárt a ruhatárban, és sétált el a hotelba? Azok gondoskodtak volna a csomagjairól. Mivelhogy a maresi pályaudvaron a háború után kávézót létesítettek, de poggyásmegőrzőt még nem. Ezért jött ide, és nem azért, hogy ezzel az idegen nővel társalogjon.

A nő most meglepte őt hirtelen komolyságával: „Látja – mondta jelentőségteljesen –, maga itt született, és most valahol él, én valahol születtem, és most itt élek. Ilyen időket élünk. Itt mindenki élhet.”

Tehát mégis többet tud? Hogy a maresi temetőket nem tudta megkülönböztetni, végül is sok mindent elárul. Bizonyára még egyikre sem volt szüksége.

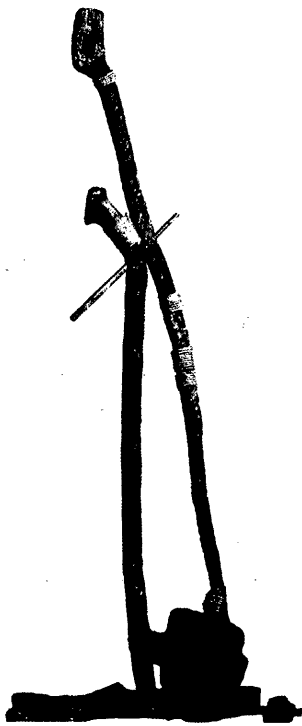
Messer kihörpintette a kávéját, a kávéüledéket kikanalazta, és Knjaz Milošsal leöblítette, csak egyetlenegyszer ivott olyan vizet, amely ízesebb volt, mint ez itt, a szerb középhegységéből: a Narsant a Kaukázusból. A rádióból tamburazene szólt, mily könnyed, mily vidám, mily léhaságot árasztó. Mintha senkinek sem lenne semmi dolga. Ebben a pillanatban Messer egyáltalán nem értette, hogy miért, miért tartott ilyen sokáig a világból ide visszatérnie.

– Tudja mit – tanácsolta neki a fogadósnő –, menjen el az Otravnikhoz, ő majd szerez magának taxit. A poggyászárt addig itthagyhhatja, vagy ne, inkább vigye magával, hogy lássa, milyen sok csomagja van, akkor majd különösen

megerősíteti magát. És Mileva nevetett, Messer nem is feltételezte erről a komoly arcról, hogy egy nevetésben így meg tud nyílni. A férfiak is nevettek az asztaloknál, mert természetesen mindent hallottak.

Messer elmenőben jókedvűen így szólt: Prijatno. Ezt kívánják itt az étkezésnél, alváshoz, távozáskor, és ez egyszerűen mindent jelent: kellemes, kedélyes, kedves, jókedvű, bizodalmas, otthonos, szíves. Nem csodálkozott, hogy ajkait ez a rég elfeledettnek hitt varázsszó hagyta el, mintha most mondta volna ki először: Prijatno.

BALZAM Csilla fordítása

Sarapka Tibor: Csata után